

ատենը աշխարհքիս ամէն կողմը բնակեալ չէր, և հիմակուան զննութիւններն ալ ան տեղուանքը չեն եղած, ուր որ բազմամարդութիւն կար ջրհեղեղին ատենը, ինչպէս Միտոյ մասը. հասկանալի տեղուանք ուր որ մարդիկ ջրհեղեղէն ետեւ գացին բնակեցան. երրորդ շատ հաւանական է ըսելը, որ ջրհեղեղին դիպուածով ցամաքի ու ջրի փոփոխութիւնն ըլլալով, ուր ալ որ մարդիկ բնակեցին, անոնք ալ հիմա ծով դարձած ըլլան, որով մեզի անծանօթ կը մնայ թէ արդեօք ան տեղուանքը մարդու ոսկոր կայ թէ չէ: Այսու ամենայնիւ վերջի ատեններս ասդիս անդին ձայն ելաւ՝ թէ ջրհեղեղեան հողերուն մէջ ալ գտուեր է մարդու ոսկոր, բայց հաւանական չերեցաւ:

Ջրհեղեղեան հողերուն մէջ աշխատող հանքաբանը պէտք է լաւ հաւաքմունք ընէ՝ որ և իցէ բրածոյ նիւթերու թէ բոյս եղեր է թէ կենդանի. ոսկորներուն մէջ շատ յարգի են կապոյտ գոյն ունեցող կտորուանքը որ գոհարի պէս կը բանուին ու գոճազմ կամ պերողակն՝ կ'ըսուին. խիճերուն մէջն ալ անոնք որ կարգէ դուրս ծանրութիւն մը ունին, կը ցուցնեն թէ հոն տեղուանքը տեսակ մը հանք պիտի ըլլայ:

Ջրհեղեղեան հողերը աշխարհքիս ամէն կողմը կը գտուին թէ դաշտային և թէ բարձր երկիրներ. լեռներու մօտ աւելի թանձր են, իսկ դաշտային տեղուանք քիչ խոր ու անհասարակաւ կը ձևանան՝ բուսական հողին տակը, որուն հետ շատ անգամ խառնուած կ'ըլլան, երբեմն ալ բոլորովին անոր տեղը կը բռնեն:

Ինչ երկիրներն որ ջրհեղեղեան հողով ծածկուած են բոլորովին անբեր կ'ըլլան. վասն զի կաւ ու կիր չըլլալով մէջերնին՝ ջուր չեն բռներ ու սննդաբար նիւթ չգտուիր: Արոպայի մէջ անբեր երկրին կէս մասը ջրհեղեղեան հողէն է. աւելի գէշն ալ աս է որ շատ

անգամ անցողական ու երկրորդական հողով ծածկուած դաշտերուն վրայ տարածուած ըլլալով՝ զանոնք ալ անբեր կ'ընէ, որ իրենք իրենց մնալով շատ պրտաբեր կրնային ըլլալ:

Կաւի հետ խառնուած ջրհեղեղեան հողը, և մանաւանդ աս հողը ձևացնող աւազն ու խիճը՝ եթէ զանգուած ըլլան ու պինդ խաւ մը ձևացնեն ջուրը աւելի կը պահէ, ու երկիրը բոլորովին անբեր չըլլար. բայց աս բանս քիչ անգամ կը պատահի, և աւելի այգիի ու անտառ տնկելու կը յարմարի, որոնց արմատը խորերն իջնելով իրենց սնունդը կը գտնեն՝ ջրհեղեղեան հողին տակ եղած խաւին մէջէն:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Կաւէ արգանտի հարեալի օգտակար:

ՄԻՍԸ խաշելու ատեն երեսի փրփուրը (բէֆը) առնելէն ետեւ մէջը աղ ձգելէն առաջ, մէջէն ուղածիդ չափ արգանակ (մսի ջուր) դուրս հանէ շերտիով մը ան եռացած արգանակէն. ու հանածիդ մէջը անոր կրկինին չափ կաթ լեցուր, ու համտալու չափով ալ շաքար դիր մէջը ու գրգռելով մը լաւ մը խառնէ. որով կ'ըլլայ մէկ ըմպելիք մը շատ առողջարար տկար կուրծք ունեցողներուն համար և համեղ:

Արգանտի (մսի ջուր) Դէշի գոյն գաւառի երգը:

ԵՐԲՈՐ միսը կը խաշես, տգեղ ճերմութիւն մը կ'ունենայ արգանակը. ասոր գեղեցիկ գեղին գոյն մը տալու համար կ'առնեն սոխ մը ու կրակի վրայ կը կարմրցնեն ինչուան որ սոխը գեղին մուծ գոյն մը առնէ. ու միսը խաշելու սկսելէն ետքը կէս այրած սոխը մէջը կը ձգեն. և քանի մը վայրկենի մէջ արգանակը գոյնը գեղինի կը փոխէ: — Այսպէս կէս այրած սոխը արգանակին լաւ տեղք ու համ կու տայ: